

Cebula Anna

SZÁLLAL ÍRT TEXTILTÖRTÉNELEM

AVAGY A KORTÁRS TEXTILMŰVÉSZET 50 ÉVES TÖRTÉNETE A SZOMBATHELYI KÉPTÁR GYŰJTEMÉNYÉN KERESZTOL

Fennállásának 50-ik évfordulóját 2020-ban ünnepelte a szombathelyi textilseregszemle. A Fal- és tértexstil kategóriával 1970-ben útjára indított első biennálé mára a világ egyik legrégebbi és folytonosságát tekintve meg nem szakított rendezvénye, mely 2003-tól háromévenkénti triennálé formájában folytatta létét.

A Szombathelyi Képtár, amely 1988-tól rendezője a tárlatoknak és egyben gazdája Magyarország legnagyobb kortárs textilgyűjteményének, a jubileum apropóján egy nagyszabású (több mint 1500 m²) kiállítással ünnepelte meg az eseményt, melyen 94 alkotó közel 116 művét tekinthették meg az érdeklődők. A kiállítás megrendezésére 2022-ben, a Szombathelyi Képtár felújítását követően kerítettünk sort.

A tárlaton két fő korszakot különítettünk el, az 1970-től 1983-ig terjedő időintervallumot, mely az indulást hivatott bemutatni, az avantgárd textil megszületését, a Velemi Alkotóműhelyben készült kísérleti munkákkal egyetemben, valamint az 1983–2021-ig terjedő időszakot, mely az új textilesség fő irányvonalait vázolta a látogatóknak.

Az 1970-ben megrendezett szombathelyi első seregszemlét, a művészettörténészek egybehangzó véleménye szerint a *Textil falikép '68* indította el. Éppen ezért volt annyira fontos a gyűjtemény szempontjából is, hogy 2017-ben meg tudtuk szerezni, az NKA-vásárlásnak köszönhetően Szilvitzy Margit *Tavaszi* című művét, melyet azon a kiállításon mutattak be, amelyet Frank János művészettörténész „nulladik” biennálénak keresztelt el. Így a „történet”

Szilvitzy Margit: *Tavaszi*, 1968 / vászon, tűll, applikáció, 96x180 cm Ltsz.: I.2019.3.1.

Szilvitzky Margit: *Kék relief*, 1972 / zsákvászon, pamut, domborítás, 130x180x50 cm Ltsz.: I.1973.24.1.

Balázs Irén: *Kertem virágai*, é.n. / textil, szövött, 210 x 140 cm Ltsz.: I.1982.4.1.

Attalai Gábor: *Ívek*, 1974 / kender, szövött, 320x430 cm Ltsz.: I.1975.1.1-14.

egy 1968-ban készült alkotással indította a kiállítást. A kiállítóterben tovább haladva nyomon követhető volt a textil térbe való kilépése, amely tendencia először csak félénken, féldomborművek formájában öltött formát. A sort Szilvitzy Margit *Kék relief* című, parafadugók felhasználásával megalkotott műve nyitotta. Majd ezt követte Szuppán Irén *Térelválasztó* munkája, Balázs Irén vörös színekben tobzódó *Kertem virágai*, Attalai Gábor *Ívei*, Arday Ildikó *Hét kévéje*, valamint Pécsi László kötözött és szövött kompozíciója, a *Variáció 51*. Mind az öt munka a maga finom, visszafogott monokromitásával szép példája az elemi szállal való, a tradicionális falvédők keretei közül történő kilépésnek. A sort tovább több, a Ferenczy Noémi-hagyományt követő, falikárpitot szövő textilművész alkotása folytatta, mint Péreli Zsuzsa *Hölgy állatkával* című munkája, Kecskés Ágnes *Kék fa*, Nyerges Éva *Áttűnés* pop art-os textilje, Solti Gizella *Fél csíkos kabátja* vagy Dobrányi Ildikó *Lombrészet* gobelinje, melyhez vegyes technikát és plexit is alkalmazott a gyapjú szálak mellett.

A terem másik felében ezekkel a munkákkal szemben pedig megjelenítésre kerültek a már korábban is említett Velemi kísérleti alkotóműhelyben készült alkotások. Melyeknek az egyik talán legérdekesebb, impozáns és kultikus darabja Gecser Lujza *Hidak* című, négy részből álló monumentális tértextilje, valamint Sándor Eszter tekerdő, hurkolt technikával készült *Kötött tömlőt*, Lovas Ilona lehetőfinom, merített papírba megálmodott

Arday Ildikó: *Hét kévéje*, é.n./szizál, szövött, 255x560 cm ltsz.: I.1984.20.1

Vegetáció című alkotása, valamint a hagyományos szövési technikát el nem hagyó, de a téma megválasztásával kísérletezők sora: Nagy Judit *Madonna XX. század* című szövött gobelinje, R. Fürtös Ilona *Órája* vagy Hauser Beáta *Velemi gobelinje*.

A korszakot a terem végén Gulyás Kati *Mozdulatlan mozgás* című, tizenegy darabos óriás installációja koronázza, mely a művésznőről készült, ember nagyságnál is nagyobb fotónyomat-sorozat. A korszakra jellemzőek az erős színhasználatok, azok közül is kiemelkedik a vörös.

Nyerges Éva: *Áttűnés*, 1987/gyapjú, gobelin, 154x61 cm ltsz.: I.1987.264.1.

Lovas Ilona: *Stáció, é. n./* merített papír, drót, egyéni technika, 205 x 175 cm Ltsz.: I.1984.41.1.

John Ágoston: *Textil kompozíció, 1976/* gyapjú, kender, vegyes technika, 167 x 145 cm Ltsz.: I.1976.54.1.

Preiser Klára: *Zord erdő, 1976/* gyapjú, szövött, 140 x 180 cm Ltsz.: I.1976.75.1.

Fürtös Ilona: *Óra, 1975/* gyapjú, szövött, 70 x 50 cm Ltsz.: I.1976.5.1.

Polgár Rózsa: *Weöres Sándor „Psyche”*, é.n. / gyapjú, plexi, gobelin, 110 x 65 cm Ltsz.: 1.1990.4.1.

Polgár Csaba: *Laufervirágok*, é. n./220x200 cm Ltsz.: 1.1990.23.1

A második tér, melyben az *újtextilelenség* kapott helyet, az 1983–2021 időszakot ölelte fel, s a textil falra való visszarendeződését láttatta. Ebben az időszakban ugyanis elenyésző számú tértextil alkotást hoztak létre az alkotók. A Szombathelyi Képtár textilyűjteményében ebből a korszakból példaként Péreli Zsuzsa *Motolla* című ikonikus munkáját említhetjük, Kneisz Eszter *Nincs válasz* című objektjét, valamint Makkai Márta *Oszlop* című tértextiljét.

A falakon pedig olyan nagy nevektől jelentek meg alkotások, mint Baráth Hajnal, aki a papír-megsemmisítő gépből nyert papírcsíkkal új tartalommal töltötte meg az alkotását, Gink Judit fémdrótból formált rózsás falitextilje, Hauser Beáta Ferency Noémit ábrázoló szövött gobelinje, Hübner Aranka festett, tépázott laufer munkája, Kiss Katalin hímezett óriás falitextilje, Lévai Nóra lehetőfinom, horgolt Vermeer átirata, Lovas Ilona szakrális témájú merített papír kompozíciója, Málík Irén kereszténységünk kezdeteire témául választott szövött munkája, Nagy

Judit gobelinjébe suba technikát is belépő *Fabálványlepkéje*, Orient Enikő Szombathely múltjának emléket állító Savaria textilje, Polgár Csaba óriási laufer munkája, Polgár Rózsa Szombathely szülöttenek, Weöres Sándornak emléket állító lírai alkotása, Remsey Flóra amorfi, a hagyományos kereteket elhagyó virágábrázolása, Solti Gizella Remsey Flóra kárpitművész emlékére szőtt dupla felvetésű műve, hogy csak néhányat említsek.

A jubileumi kiállításban a biennálék, triennálék anyagán kívül bemutattunk olyan műveket is, amelyek hagyatékként vagy ajándékozás útján kerültek hozzánk. Ebben a válogatásban tekinthető meg Fóth Ernő óriás gobelinje, mely *Régmúlt és jelen* címmel az egykori Savariát és a mai ('60-as évekbeli) Szombathelyt mutatja be, és eredetileg a Szombathelyi VASITERV könyvtárába készült, de itt kapott helyet a Szántó Piroska vázlatai, tevei alapján elkészült, szintén nagyméretű *Tavaszi csokor* című alkotása is.

Körbenézve a tárlaton egyértelműen tapasztalható volt, hogy a textilben minden kipróbálható és minden próba jogos, ha valamilyen célt szolgál, vagy közvetve animál valamiféle célkitűző, akár nem-művészi cselekvést. Természetesen már régóta nem az a lényeg, hogy valami mennyire „textilszerű”, hanem hogy milyen síkdíszítő vagy téralkotó, tárgyalkotó leleményt enged szabadjára a különféle textil alapanyag, technika, tárgyval kombinált fonal,

Fóth Ernő: *Régmúlt és jelen*, 1967 / gyapjú, gobelin, 328x495 cm Ltsz.: I.2009.2.1

Málík Irén: *Az út*, 1997 / Anyag, 172x150 cm Ltsz.: I.2019.1.1.

Hübner Aranka: *Golyó*, é.n./festett, 104x112 cm Ltsz.: I.1990.22.1

Gulyás Kati: *Mozdulatlan mozgás*, 1981 / zsákvászon, fotóvászson, egyéni technika, 210x170 cm / 210x103 cm / 210x67 cm / 210x42 cm / 210x60 cm / 210x42 cm Ltsz.: I.1981.52.1-9.

szövés, horgolás vagy éppenséggel tépés megannyi változatának jogossága.

Elmondható még, hogy a kortárs textilművészetben megfigyelhető nagy lendülethez a korábban felsorolt tényezők mellé még más okok is hozzájárultak. A 20. század modern építészetének tiszta és hűvös üveg vagy beton formái ugyanis nem éppen a képre voltak hangolva. A textil puhább, érzékibb és lazább anyagrendszerével megfelelőbb társnak bizonyult az új épületek berendezésénél, otthonosabbá tételénél, mint a piktúra. Így történhetett az meg, hogy míg a modern festéssel zömmel múzeumokban és gyűjteményekben találkozhattak a polgárok, addig a textilművészet fali és térbe helyezhető alkotásai a középületeinkben és a lakásokban nyertek funkció szerinti elhelyezést. Ez valamilyen szinten alapot adott arra, hogy a textilművészetet, mivel használható jelleggel is bírt, ezért a többi művészeti ág igyekezett kirekeszteni a „grand art”-ok

sorából. Erre az előtéletre a textil harmadik dimenzióba való kilépése cáfolt rá, amikor is megjelentek a tértextilek, textilobjektek, melyek egy új szobrászati alternatívát kínáltak a művészeti életnek.

Áttekintésem végén érdemes néhány adattal megismerkedni: a textilművészeti ágban Szombathelyen 1970-től 2021-ig 16 biennálét, valamint 7 textiltriennálét rendeztünk. Ezek alatt az évek alatt tehát, összeadva a két rendezvényt, 23 eseményt kapunk. A 23 fal- és tértextileket bemutató grandiózus kiállításokon, melyből 9-et a Savaria Múzeumban, 14-et pedig a Képtárban rendeztünk meg, 1023 művész fordult meg, több mint 1500 alkotását bemutatva Szombathely városában.

Ez nekünk, szombathelyieknek, Vas megyeieknek egyértelműen büszkeségre ad okot.

Szombathely, 2022. május 20.